

TS Phan Đăng Bội Linh - Nhà Tim Mạch

“Tôi sợ tim anh yếu, nhưng nó không còn đáp nữa” Gilgamesh một vị vua và nhân vật chính trong sử thi vùng Lưỡng Hà thốt lên lời than vãn trên tờ 2600 năm trước CN khi đang trải qua cái chết của người bạn thân. Câu nói này là bằng chứng bút tích sớm nhất cho thấy ra từ 2600 năm trước công nguyên (CN) con người đã hiểu quá tim là cơ quan gánh vác cuộc sống của cá thể, sợ chết đang cho nó có thể sẽ mất một bộ phận [8].

Một bức tranh có niên đại 15 ngàn năm trước CN trên vách hang đang tồn tại trên số vỏ một vùng đất hình chữ L trên hình con voi Mammoth. Nếu quả là hình trái tim thì đây sẽ là bức tranh minh họa giai đoạn đầu tiên của loài người [5].

Voi Manmut trên thành hang động tiền sử [5]

1.1. Công nghệ y học

Thức hành y khoa không tách rời giữa tín ngưỡng và ma thuật trong văn hóa tiền sử. Nhân vật chính - người cha bôn nh - được biết như là pháp sư, phù thủy hay thầy mo. Sau khi nắm bôn nh s bôn nh nhân, pháp sư s tham khảo thần ng đ, ma quỷ hay thần linh tìm hiểu bôn nh chết c a v n đ tr c khi quyết đ nh tiến hành hành đ ng, thăm khám y khoa hoàn toàn không tồn t i. Văn bôn nh y khoa cổ xưa nhất hiện còn là bôn nh hình nêm (Ba t c) tìm thấy ở vùng L ng Hà 2200 tr c CN. Được biết có hai loại ng i thức hành y khoa ở L ng Hà là ashipu – chuyên gia v tâm thần, phép thuật và asu xem nh là bác sĩ. Hai loại này không đ i ch i nhau. Asu có th g i bôn nh đ n Asiphu và ng c l i. Thăm khám lâm sàng đ c chú ý: nhiệt đ đ c ghi nh n, r i lo n m ch cũng đ c nh n đ i n. D u r ng các nhà thức hành Babilon xem máu đ ng m ch nh “máu ban ngày” máu tĩnh m ch nh “máu ban đêm”. Không có ch đ u nào trong các y văn còn sót l i cho th y h phân bi t đ ng m ch và tĩnh m ch. Các bài viết y khoa còn l i th hi n s hi u bi t kém và h n h p. Y văn Babilon là không đ c p đ n gi i ph u tim m ch và sinh lý [1], [5], [7].

1.2. Di sản mạch Ai cập cổ

“Đ b i t h o t đ ng c a tim và tim... T tim đ n m ch máu mà bữa đi kh p c th ... N u nh bác sĩ đ tay hay ngón tay trên đ u, sau đ u, trên tay trên m t d dày, trên cánh tay, trên bàn chân....r i thăm khám tim. B i vì các chân s h u các m ch c a nó. Tim thông báo qua các m ch c a m i chân. N u nh tim nhi m bôn nh có năng l c kém, gi m su t bôn nh t c thì s tr i lên..” Sách The Ebers, 1534 tr c CN. Đo n văn trên ch ng minh r ng ng i Ai cập tin tim th c hi n ch c năng b ng các m ch đ n đi kh p c th , h o t đ ng c a tim có th nh n th y kh p c th . Ng i ta cho r ng m ch là đ u hi u ch n đoán quan tr ng, liên quan đ n kh năng h o t đ ng c a tim. Thêm vào đó ng i ta dùng m ch đ tiên đoán tiến trình c a bôn nh. Ng i Ai cập đ i đ l i r t nhi u các công c nh ng các bài viết ch t ng hình khó đ c c a h là g n nh không đoán đ c cho mãi đ n 1799 khi phi n đá Rosetta đ c phát hi n trong cu c chinh ph c Ai cập c a Napoleon. Bia đá Ba-Zan này đã cung c p các ký t c n thi t đ Jean - Francois Champollion gi i mã đ c ch viết và m ra th i k hi u bi t sâu h n v Ai cập cổ đ i. Ng i Ai cập c cho r ng quan h nh p đ p c a tim v i m ch là không th ch i c i. Ph n chính c a ki n th c gi i ph u sinh lý tim m ch n m trong 3 cu n sách gi y có Edwin Smith (1550 tr c CN); Ebers (1534 tr c CN); Brugsch (1300 tr c CN). Chúng là các bài viết y khoa Ai cập cổ x a nhất nh ng cũng sau các bôn nh văn y khoa L ng Hà. Tuy nhiên ng i ta tin r ng chúng là các

bên sao là các nhà u sách y khoa cổ hiện và đã từng truy cập, các cuốn sách bí thuật thiên liêng và thần Mật Trắng...có từ trên 3000 năm trước CN [1], [2], [5], [7].

Bình ngọc đẫm máu của người Ai Cập cổ [1]

“Việc thăm khám như là một việc tính toán số lượng như thể như bình cái đầu hay đẫm máu một số thời bình các ngón tay... Dùng ngón như việc đánh giá máu đầu của một người là biết khả năng hoạt động của tim. Có nhiều mạch từ tim đến mọi phần của thân. Nếu như các thầy thuốc hay các bác sĩ đặt bàn tay hay ngón tay lên đầu, lên bàn tay...lên bàn chân họ sẽ đo lường hoạt động của tim”. Sách “The Edwin Smith”, 1550 trước CN [2]. Theo Breasted người dịch sách “The Edwin Smith” cho rằng “counting with the fingers” và “measuring the heart” nghĩa là đẫm máu mạch. Vì thế người Ai Cập cổ cũng đẫm máu mạch trong khi bắt mạch thăm khám. Sách “The Smith” cho rằng bình tranh minh họa và bài viết cho thấy hình khó để miêu tả việc đẫm máu mạch. Trong thời cổ đẫm máu mạch được học từ bình máu mạch u động nung hoạt động như động học. Cái chậu này có một cái lõm nhỏ ở dưới đáy cho phép nước như thể ngưng đọng. Trên số mạch được xác định bình thể ngưng quan với số giọt nước mà chảy ra khỏi chậu. Đầu vào bên thành chậu chia ngày thành 24 đơn vị, mỗi đơn vị và thể ngưng ngưng máu giọt. Các giọt thí nghiệm khoa học Ai Cập cổ được chú ý cao và nó được ghi lại trong sách Smith. Trong một phần gọi là Thăm kín của thầy thuốc ghi kiến thức về tim và số chu chuyển của tim. Thời kỳ y học Ai Cập cổ còn nhuộm màu ma thuật và tôn giáo, các học thuyết dù rằng rất không đúng, cũng khá phức tạp đáng ngạc nhiên so với lúc bấy giờ.

Chúng ta hiểu nên sự khác biệt lý trí ban đầu để giải thích vì sao bệnh tật xảy ra. Vì vậy người Ai Cập xem mạch máu là tuyến đường quan trọng để vận chuyển năng lượng bình thường của cơ thể, đó chính là các công cụ chính yếu vận chuyển máu, không khí và nước để nuôi dưỡng các cơ quan khác. Sự mất cân bằng giữa nước, máu, không khí trong mạch sẽ sinh bệnh. Tuy nhiên hoàn toàn không hề phân biệt được đâu là đường mạch, tĩnh mạch, thần kinh hay gân. Họ xem tất cả đều là mạch (Metu) một thực thể. Dù rằng các giải thích bệnh tật quan sát bằng kinh nghiệm của người Ai Cập không được chứng minh bằng thực nghiệm, nhưng những người khác đã xem xét mối quan hệ giữa thực thể ăn không khí và máu để giải thích bệnh tật được xem là sự khởi đầu của sinh lý học [7], [10] [11].

Nhiều bằng chứng chắc chắn rằng người Ai Cập hiểu rõ mạch ngoài biên phản ánh sự đứt gãy của tim. Có thể một mạch nhỏ vận chuyển không biệt tuồn hoàn toàn của máu, cũng như không phân biệt được mạch máu, thần kinh và gân. Để vận chuyển người Ai Cập, tìm đường nghĩa vận chuyển. Vì vậy tìm là căn cứ của sự sống và lòng tin tâm bao gồm cả ý nghĩ tốt lẫn xấu. Tín ngưỡng và ma thuật đã thâm nhập vào thực hành y khoa của Ai Cập cổ. Tuy nhiên có nhiều bằng chứng y học của người Ai Cập cổ đã phát triển và khả năng miêu tả của việc kiểm tra, thăm khám và phẫu thuật sơ khai theo các cơ sở tiếp cận có lý trí khoa học để vận chuyển thực hành y khoa [1], [5].

1.3. Học thuyết mạch Trung Hoa

Mạch là kho chứa của máu. Khi mạch đứt dài, các nhát đứt kéo dài rõ ràng, thể hiện tình trạng mạch đang đứt hòa tan; Khi mạch đứt ngắn và không đứt, thể hiện mạch mất dần dần; Khi mạch nhanh, 6 nhịp trong một chu kỳ hô hấp, thể hiện tim đập gấp; Khi mạch đập bệnh không nặng thì vòng cao” Nội kinh, 479-300 trước CN [12].

Hiệu biết Phụng táng tây vận y khoa Trung Hoa cổ là lấy ra từ cuốn “Hoàng Đế nội kinh” được biên soạn khoảng 479-300 năm trước CN. Nó lấy từ cuốn cổ của Hoàng Đế người được cho là sống 2629 - 2598 trước CN với Bác sĩ của ông ta là Ch’i Pai (Khởi Bội). Nó được xem là tác phẩm quan trọng vì được trình bày với những lời cổ xưa và minh bạch, một học thuyết về sức khỏe cũng như bệnh tật của con người, một học thuyết y học [7], [12].

Figure 15: A traditional East Asian painting depicting three figures in a garden. A man in a green robe and white cap sits on a patterned rug, holding a book. A woman in a green and brown robe sits next to him, also holding a book. A third figure, a woman in a blue and white robe, stands behind them. They are positioned in front of a red wooden fence. The background features stylized green foliage and white flowers. The painting is framed by a decorative border.